

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko: Piotr Adam Podemski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

- | | |
|------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2008 | Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, uzyskanie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Tytuł rozprawy doktorskiej: „Giovinezza. Młodzież i mit młodości w piśmiennictwie i kulturze politycznej faszystowskich Włoch”; |
| 2008 | Uniwersytet Warszawski, Wydział Pedagogiczny, podyplomowe studium polityki i zarządzania oświatą |
| 2003 | Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, uzyskanie stopnia magistra filologii (z wyróżnieniem), specjalność – filologia włoska; |
| 2003 | Uniwersytet Warszawski, Wydział Historyczny, uzyskanie stopnia magistra historii (z wyróżnieniem), specjalność – dydaktyczna; |

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- | | |
|-------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 2010 – | Uniwersytet Warszawski, Wydział Lingwistyki Stosowanej, Instytut Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej (do 2013 r. – pod nazwą Instytut Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej), stanowisko: adiunkt; |
| 2013 – 2014 | University of Notre Dame, Indiana, USA, Department of History, stanowisko: Stanley Garstka Visiting Fellow |
| 2008 – 2010 | Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, Katedra Italianistyki, stanowisko: asystent; |

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789)

a) Tytuł osiągnięcia naukowego:

Cykl powiązanych tematycznie publikacji pod roboczym tytułem:

Transformacje systemu politycznego Włoch 1919-2019

b) Publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego:

1 monografia książkowa, 3 artykuły opublikowane w czasopismach naukowych oraz 7 rozdziałów w opracowaniach zbiorowych

I. Monografia:

1. Podemski P., *Włoscy ojcowie-założyciele Wspólnoty Europejskiej w kontekście transformacji Włoch od faszyzmu do demokracji (1941–1954) / Italian Founding Fathers of the European Community in the context of Italy's transformation from fascism to democracy (1941-1954)*, Warszawa, Centrum Europejskie Natolin, 2012, ss. 150 (publikacja zawiera dwie wersje językowe, polską i angielską);

II. Artykuły i rozdziały w opracowaniach zbiorowych:

2. Podemski P., *From Fascism to NATO: Italy, USA and the Aftermath of World War II* [w:] *Military Conflicts in the 20th Century - Political and Military Aspects. Papers from the 10th Annual Conference of the Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group, Warsaw, 25-27 May 2010*, Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2010, ss. 187-210;
3. Podemski P., *Faszyzm włoski wobec kwestii żydowskiej 1919-1938* [w:] *Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi*, tom 34, nr 1, 2012, ss. 81-109;
4. Podemski P., *Siła, płodność, rasa - ciało ludzkie w ideologii i praktyce włoskiego faszyzmu* [w:] *SOMATOTES. Cieleśność w ujęciu historycznym.*, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012, ss. 145-186;
5. Podemski P., *Modele funkcjonowania magnata medialnego w postdemokracji - analiza porównawcza przypadków Ruperta Murdocha i Silvia Berlusconi* [w:] *Odsłony współczesnej polityki*, Bydgoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2012, ss. 107-125;
6. Podemski P., *Silvio Berlusconi and the Second Italian Republic: A Model Post-Democracy?* [w:] *The Post-Marked World: Theory and Practice in the 21st Century*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2013, ss. 35-52;
7. Podemski P., *Od Pierwszej do Drugiej Republiki - mechanizmy transformacji włoskiego systemu partyjnego* [w:] *Partie polityczne w początkach XXI wieku. Problemy rozwoju, organizacji i funkcjonowania*, Toruń, Wydawnictwo Naukowe UMK, 2013, ss. 379-406;
8. Podemski P., *Presidente, Duce, Segretario, Cavaliere - ewolucja modelu przywództwa politycznego we współczesnych Włoszech* [w:] *Przywództwo polityczne w Polsce i na świecie*, seria: Forum Politologiczne, nr 2013/15; Olsztyn, Wydawnictwo UWM, 2013, ss. 481-511;
9. Podemski P., *Fałszywy Mesjasz? Woodrow Wilson i "kalekie zwycięstwo" amerykańskiego progresywizmu w Europie 1917-1919 (na przykładzie sprawy włoskiej)* [w:] *Przegląd Humanistyczny*, tom 4, 2014, ss. 7-18;

10. Podemski P., *A Clash of Civilizations? U.S. Army, Italian Women and the Gender Shock of 1943-1945* [w:] Białostockie Teki Historyczne, tom 12, 2014, ss. 203-224;
11. Podemski P., *Il cittadino si fa Stato: Ruch Pięciu Gwiazd Beppe Grilla. Pomiędzy włoską tradycją kontestacji a nowymi formami demokracji* [w:] K. Grzybowka-Walecka, K. Wojtas (red.), *Nowe partie i ruchy polityczne*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe UKSW, 2017, ss. 107-136;

c) Omówienie celu naukowego ww. prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Wskazany jako osiągnięcie naukowe cykl publikacji dotyczy transformacji systemu politycznego Włoch na przestrzeni lat 1919-2019, ze szczególnym uwzględnieniem czterech kluczowych momentów, wskazanych jako fundamentalne dla całego procesu cezury tj.:

- transformacji od liberalnej monarchii konstytucyjnej do reżimu faszystowskiego (lata 1919-1922) – w artykułach nr 3, 4, 9;
- transformacji od reżimu faszystowskiego do „zamrożonej demokracji” Pierwszej Republiki (1943-1949) – w prezentowanej monografii (nr 1) oraz w artykułach nr 2 i 10;
- transformacji od „zamrożonej demokracji” Pierwszej Republiki do postdemokratycznej „wideokracji” Drugiej Republiki (1992-1994) – w artykułach nr 5, 6 i 7;
- transformacji od postdemokratycznej „wideokracji” Drugiej Republiki do (potencjalnie) autorytarno-populistycznej Trzeciej Republiki (aktualnie) – w artykule nr 11 oraz kolejnych, złożonych do druku¹.

Wszystkie wskazane procesy transformacji stanowią łącznie ilustrację tezy o trwałej słabości i niewydolności systemu politycznego Włoch (pojmowanego w kategoriach klasycznej koncepcji systemowo-funkcjonalnej Davida Eastona²), który w warunkach kolejnych przesileń (po zakończeniu I wojny światowej, II wojny światowej, zimnej wojny oraz w aktualnym kryzysie demokracji liberalnej) ulega głębokiej transformacji m.in. poprzez radykalną wymianę klasy rządzącej (por. koncepcje Vilfreda Pareta i Gaetana Moski) oraz redefinicję modelu przywództwa politycznego (por. artykuł nr 8).

W badaniach nad tak zarysowaną problematyką, korzystałem z dorobku autorów włoskich, anglosaskich i polskich. Spośród Włochów na moje postrzeganie ideologii faszyzmu i narodowej mitologii włoskiej największy wpływ wywarły prace (przywołuję tylko niektóre, najbardziej cenne

¹ Należy zastrzec, że w przypadku ostatniej ze wskazanych transformacji mamy do czynienia z przemianami zapoczątkowanymi po wyborach 4 marca 2018 r., a zatem zachodzącymi – w najbardziej dosłownym sensie – aktualnie, z czego wynika zarówno mniejsza w tym przypadku liczba wydanych już drukiem publikacji (referaty wygłoszone na niedawnych konferencjach naukowych, jak i nieutrwalona jeszcze naukowa terminologia (np. wątpliwe nadal stosowanie pojęcia „Trzecia Republika“).

² D. Easton, *The Political System: An Inquiry into the State of Political Science*, Chicago 1981.

dla mnie) Renzo De Felice³, Emilia Gentile⁴ i Alberta Banti⁵ (dwóch ostatnich miałem okazję poznać osobiście). Moimi przewodnikami w badaniach nad Pierwszą Republiką, kulturą polityczną włoskiej chadecji oraz jej wkładem w dzieło integracji europejskiej byli przede wszystkim Piero Craveri⁶, Antonio Varsori⁷ i Pier Luigi Ballini⁸, zaś nad problematyką współczesną – Giovanni Sartori⁹ i Giorgio Galli¹⁰. W przypadku Anglosasów, najbardziej zainspirowało mnie ujęcie istoty faszyzmu przez Stanleya Payne'a¹¹, społeczno-gospodarczego tła kolejnych kryzysów Włoch powojennych – przez Paula Ginsborga¹², kwestii kulturowo-prawnego statusu kobiet we włoskim społeczeństwie – przez Barbarę Spackman¹³, zaś zjawiska postdemokracji pod rządami Silvia Berlusconi – przez Colina Croucha¹⁴, pod którego kierunkiem miałem zaszczyt pracować.

Spośród wybitnych polskich znawców polityki włoskiej pod względem metodologicznym najwięcej zawdzięczam najpełniejszej, głęboko osadzonej w kontekście historycznym, syntezie autorstwa Zbigniewa Machelskiego¹⁵, który swym własnym podejściem zainspirował mnie m.in. ku sięganiu w badaniach nad systemem politycznym Włoch po naturalnie bliską mi metodę historyczną. W kwestiach socjologicznych, m.in. wymiany oraz kooptacji elit w momentach transformacji, cenne dla mnie były ustalenia Marka Żyromskiego¹⁶ i Małgorzaty Stefaniuk¹⁷. W odniesieniu do początków badanego okresu, zwłaszcza faszyzmu, korzystałem z dorobku Jerzego W. Borejszy¹⁸, Stanisława Sierpowskiego¹⁹, Wiesława Kozuba-Ciembroniewicza (recenzenta mojej rozprawy doktorskiej)²⁰ i Joanny Sondel-Cedarmas²¹. Wiele ważnych refleksji na temat współczesnej polityki włoskiej płynęło z inspirujących polemik czy debat konferencyjnych ze Stefanem Bielańskim²² na temat skali i natury sympatii neofaszystowskich w dzisiejszych Włoszech czy oceny polityki Matteo Salvini.

Pragnąc zaproponować własny wkład w rozwój tak zarysowanych dokonań moich poprzedników na polu badawczym, jako nadrzędny cel naukowy przyjąłem zatem – również ze

³ R. De Felice, *Storia degli ebrei italiani sotto il fascismo*, Roma 1961.

⁴ E. Gentile, *La Grande Italia. Il mito della nazione nel XX secolo*, Roma 1997.

⁵ A. Banti, *Sublime madre nostra. La nazione italiana dal Risorgimento al fascismo*, Roma 2011.

⁶ P. Craveri, *De Gasperi*, Bologna 2006.

⁷ A. Varsori, *La Cenerentola d'Europa? L'Italia e l'integrazione europea dal 1947 a oggi*, Milano 2010.

⁸ M. R. De Gasperi, P. L. Ballini, *Alcide De Gasperi. Un europeo venuto dal futuro*, Milano 2003.

⁹ G. Sartori, *Homo videns. Telewizja i postmyślenie*, Warszawa 2007.

¹⁰ G. Galli, *I partiti politici italiani (1943-2004)*, Milano 2004.

¹¹ S. Payne, *A History of Fascism, 1914-1945*,

¹² P. Ginsborg, *A History of Contemporary Italy. Society and Politics 1943-1988*, New York 2003.

¹³ B. Spackman, *Fascist Virilities: Rhetoric, Ideology, and Social Fantasy in Italy*, Minneapolis 1996.

¹⁴ C. Crouch, *Post-Democracy*, Cambridge 2004.

¹⁵ Z. Machelski, *System polityczny Włoch*, Warszawa 2010.

¹⁶ M. Żyromski, *Gaetano Mosca: twórca socjologicznej teorii elity*, Poznań 1996.

¹⁷ M. Stefaniuk, *Teoria elit Vilfreda Pareta*, Lublin 2001.

¹⁸ J. W. Borejsza, *Szkoły nienawiści: historia faszystów europejskich 1919-1945*, Wrocław 2000.

¹⁹ S. Sierpowski, *Rasizm faszystowskich Włoch*, Poznań 2011.

²⁰ W. Kozub-Ciembroniewicz, *Doktryna i system władzy Włoch faszystowskich na tle porównawczym*, Kraków 2016.

²¹ J. Sondel-Cedarmas, *Nacjonalizm włoski: geneza i ewolucja doktryny politycznej (1896-1923)*, Kraków 2013.

²² S. Bielański, *Koncepcje europejskiej wspólnoty obronnej we włoskiej myśli politycznej lat 50. i 60. XX wieku*, Kraków 2006.

względu na moje przygotowanie historyczne i filologiczne – zaoferowanie badaczom współczesnego systemu politycznego Włoch perspektywy badawczej poszerzonej w dwóch wymiarach:

- 1) synchronicznym – poprzez naświetlenie wzajemnych związków kolejnych transformacji włoskiego systemu politycznego ostatniego stulecia z kontekstem historyczno-kulturowym, ze szczególnym uwzględnieniem wpływu czynnika amerykańskiego; oraz
- 2) diachronicznym – poprzez uzupełnienie ustaleń poprzedników o zjawiska najnowsze, lepiej widoczne dopiero z perspektywy ich względnie długiego trwania od czasu publikacji przywołanych wcześniej prac naukowych (m.in. kres kariery politycznej Silvio Berlusconi, ujawnienie się nowych wyzwań, ideologii, sił politycznych i liderów, takich jak Beppe Grillo czy Matteo Salvini).

Tak poszerzona perspektywa ma w moim zamierzeniu pozwolić – zamiast błędnie postrzegać życie polityczne Włoch jako chaotyczne i nieprzewidywalne – dostrzec znaczną trwałość lub powtarzalność obserwowanych problemów, tendencji i cech konstytutywnych włoskiego systemu politycznego. Tę zaś okoliczność wypada nieodzownie uwzględnić w interpretacji – najbardziej interesujących politologów – dwóch ostatnich transformacji systemu politycznego Włoch (odpowiednio – od Pierwszej do Drugiej oraz od Drugiej do Trzeciej (?) Republiki), a w konsekwencji – także w przewidywaniu dalszej ewolucji badanego systemu (m.in. w pracach eksperckich i działaniach doradczych na rzecz instytucji państwowych, podmiotów gospodarczych, mediów oraz społeczeństwa obywatelskiego).

Teksty poświęcone pierwszej z analizowanych transformacji Włoch (od liberalnej monarchii konstytucyjnej do reżimu faszystowskiego, w latach 1919-1922) nawiązują jeszcze tematycznie do moich wcześniejszych badań nad włoskim faszyzmem.

W artykule pt.: *Faszyzm włoski wobec kwestii żydowskiej 1919-1938*, opublikowanym w 2012 r. we wrocławskich „Studiach nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”²³, podjąłem analizę stopniowej ewolucji reżimu faszystowskiego ku „niedoskonałemu totalitaryzmowi” (wł. *totalitarismo imperfetto*) na przykładzie sprawy żydowskiej. Wykazałem, że w okresie przejmowania władzy we Włoszech ruch faszystowski nie kwestionował pełni praw obywatelskich zasymilowanych Żydów oraz ich przynależności do włoskiego narodu (wśród samych faszystów było zresztą wielu Żydów), jakkolwiek tolerował w swych szeregach działaczy o poglądach wyraźnie antysemitycznych. Już po objęciu władzy Mussolini podjął wręcz współpracę (m.in. akademia morską w Civitavecchia) z działaczami żydowskimi (zwłaszcza Władimirem Żabotyńskim, którego nazywał „waszym

²³ P. Podemski, *Faszyzm włoski wobec kwestii żydowskiej 1919-1938* [w:] *Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi*, tom 34, nr 1, 2012, ss. 81-109.

[żydowskim] faszystą”), licząc na sojusz z syjonistami przeciwko imperium brytyjskiemu. Lansując koncepcję tzw. rasizmu kulturowego, przeciwstawianego biologicznemu, aż do 1938 r. Duce jawnie krytykował m.in. poglądy rasistowskie Hitlera. W tekście stawiam tezę, że dopiero doświadczenie masowej kolonizacji Czarnej Afryki po wojnie w Etiopii, nie zaś wcale nazistowskie wzorce antysemityzmu, skłoniło faszystów do radykalnej zmiany polityki w 1938 r. poprzez wprowadzenie tzw. ustaw rasowych, również zresztą niepozbawionych niekonsekwencji.

W tekście pt.: *Siła, płodność, rasa - ciało ludzkie w ideologii i praktyce włoskiego faszyzmu*²⁴, który ukazał się wraz z tekstami grona wybitnych polskich badaczy-antropologów, przedstawiłem przemianę roli obywatela we włoskim systemie politycznym pod władzą reżimu faszystowskiego. Źródłem faszystowskiej fascynacji cielesnością dopatrywałem się w szoku i traumie I wojny światowej, która doprowadziła do kryzysu mieszczańskich wartości społeczeństwa liberalnego, każąc postrzegać człowieka przede wszystkim w funkcji silnego i zdyscyplinowanego żołnierza, obrońcy ojczyzny. Jakkolwiek – znów w zgodzie z koncepcją „niedoskonałego totalitaryzmu” – wśród faszystów istniała zarówno frakcja intelektualistów („frakcja ducha”), jak i militarystów („frakcja ciała”), a system rządów faszystowskich opierał się na chwiejnej między nimi równowadze, obywatel z czasem był poddawany coraz ściślejszej kontroli w obu tych sferach. Podczas gdy faszystowska reforma edukacji (tzw. reforma Gentile) skutkowałą ideologiczną indoktrynacją młodych pokoleń Włochów, równocześnie poprzez tworzenie kolejnych organizacji społecznych (m.in. młodzieżowych, pracowniczych, opiekuńczych) reżim faszystowski stopniowo przejmował totalitarną kontrolę również nad cielesnością obywateli (m.in. skoszarowanie, publiczna nagość lub umundurowanie, kampania pronatalistyczna, zakaz antykoncepcji).

Opublikowany w 2014 r. w „Przeglądzie Humanistycznym” artykuł pt.: *Falszywy Mesjasz? Woodrow Wilson i "kalekie zwycięstwo" amerykańskiego progresywizmu w Europie 1917-1919 (na przykładzie sprawy włoskiej)*²⁵, stanowi przykład rozszerzenia mojego pola badawczego na studia nad wpływem czynnika amerykańskiego na włoski system polityczny, co stało się możliwe dzięki wyjazdom naukowym do Stanów Zjednoczonych (stypendium Komisji Fulbrighta i visiting fellowship na Uniwersytecie Notre Dame). Wychodząc od analizy polityki prezydenta Woodrowa Wilsona wobec Włoch, starałem się zweryfikować pojawiającą się w obiegu naukowym w USA tezę o „amerykańskich korzeniach włoskiego faszyzmu”. Podczas gdy standardowo niepowodzenia Wilsona na konferencji pokojowej po I wojnie światowej tłumaczy się cechami jego własnej osobowości („falszywy Mesjasz”), w tekście wskazywałem jako podłoże jego działań dominującą

²⁴ P. Podemski, *Siła, płodność, rasa - ciało ludzkie w ideologii i praktyce włoskiego faszyzmu* [w:] SOMATOTES. Cieleśność w ujęciu historycznym., Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012, ss. 145-186.

²⁵ P. Podemski, *Falszywy Mesjasz? Woodrow Wilson i "kalekie zwycięstwo" amerykańskiego progresywizmu w Europie 1917-1919 (na przykładzie sprawy włoskiej)* [w:] Przegląd Humanistyczny, tom 4, 2014, ss. 7-18.

ówcześnie w Ameryce koncepcję progresywizmu, zgodnie z którą dla każdego problemu istnieje naukowo obiektywne i jedynie słuszne rozwiązanie, zaś moralnym obowiązkiem elity jest wcielenie go w życie dla dobra jak najszerszych rzesz ludzkości. Zniecierpliwieni oporem wobec własnych propozycji pokojowych ze strony liberalnego rządu włoskiego, Amerykanie postanowili zwrócić się – co w warunkach włoskiej sztywnej hierarchii społecznej stanowiło precedens – wprost do włoskich warstw ludowych, rozbudzając antyestablishmentowe i egalitarystyczne nastroje, które przyczyniły się walcie do zwycięskiego marszu po władzę plebejskiego ruchu faszystowskiego.

Pozostając w szeroko pojętym kręgu badań nad włoskim faszyzmem, w następnej kolejności podjąłem w swojej pracy temat jego upadku oraz transformacji włoskiego systemu politycznego w kierunku (Pierwszej) Republiki w latach 1943-1949, czego wyrazem jest monografia oraz artykuły noszące numery 2 i 10 w prezentowanym cyklu.

Dwujęzyczna, polsko-angielska, monografia pt.: *Włoscy ojcowie-zalozyciele Wspólnoty Europejskiej w kontekście transformacji Włoch od faszyzmu do demokracji (1941–1954)*²⁶ powstała dzięki uzyskanemu za pośrednictwem Centrum Europejskiego Natolin stypendium badawczemu w Europejskim Instytucie Uniwersyteckim we Florencji. W omawianej pracy wskazywałem na źródła myśli europejskiej chadeka Alcide De Gasperiego i ekskomunisty Altiera Spinello, lokując je w ich doświadczeniu i interpretacji faszystowskiego totalitaryzmu oraz ambicjach przebudowy Włoch w drodze ku autentycznej demokracji. Szczególnie postać De Gasperiego, ojca nie tylko zjednoczonej Europy, ale i Republiki Włoskiej, premiera i głównego decydenta w newralgicznym dla Włoch okresie przemian (1945-1953), stanowi klucz do zrozumienia systemu politycznego utrwalonego przez nadal obowiązującą Konstytucję Włoch (od 1948 r.). De Gasperi postrzegał faszyzm, totalitaryzm i nacjonalizm jako przejawy upadku prawdziwej cywilizacji chrześcijańskiej, zaś walkę o opartą na katolickich wartościach włoską demokrację i wspólnotę europejską traktował jako moralnie konieczny akt ekspiacji za narodowy grzech faszyzmu. Podobnie Spinelli – jeszcze w faszystowskim więzieniu wykluczony za krytykanctwo z szeregów partii komunistycznej – w słynnym „Manifeście z Ventotene“ głosił konieczność zajęcia przez Włochy miejsca w pierwszym szeregu walki o federację europejską, która systemowo uniemożliwi kolejną „europejską wojnę domową“ oraz zapewni społeczeństwom Europy, w tym Włochom, harmonijny rozwój gospodarczy i dobrobyt w oparciu o wspólne zasoby ekonomiczne i wartości demokratyczne.

Problematykę tej samej transformacji Włoch od statusu pokonanego państwa faszystowskiego do członka demokratycznej wspólnoty euroatlantyckiej, tym razem w aspekcie geopolitycznym oraz z uwzględnieniem czynnika amerykańskiego, podjąłem w artykule pt.: *From Fascism to NATO: Italy,*

²⁶ P. Podemski, *Włoscy ojcowie-zalozyciele Wspólnoty Europejskiej w kontekście transformacji Włoch od faszyzmu do demokracji (1941–1954) / Italian Founding Fathers of the European Community in the context of Italy's transformation from fascism to democracy (1941-1954)*, Warszawa, Centrum Europejskie Natolin, 2012, ss. 150.

*USA and the Aftermath of World War II*²⁷, opublikowanym w tomie pokonferencyjnym na zaproszenie międzynarodowej Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group i Akademii Obrony Narodowej. W omawianym tekście powrócił wniosek o decydującym wpływie Stanów Zjednoczonych na również i tę włoską transformację, po II wojnie światowej. Przede wszystkim przedstawiłem dramatyczną sytuację Włoch w 1943 r., jako de facto państwa upadłego wobec dwóch okupacji (niemieckiej na Północy i alianckiej na Południu) oraz równoczesnej wojny domowej pomiędzy włoskimi faszystami (Republika Salò) i antyfaszystami (Ruch Oporu, wł. *Resistenza*). Omówiłem kształtujące się zręby systemu partyjnego przyszłej Republiki w postaci zrzeszonych w Komitecie Wyzwolenia Narodowego trzech partii masowych (chadeckiej, socjalistycznej i komunistycznej) oraz pomniejszych ugrupowań. Zwracałem uwagę na specyficzny status Włoch wobec aliantów, ujmowany często w literaturze formułą „sprzymierzony wróg“ (wł. *alleato nemico*) tj. brak pełnego uznania ich sojuszniczej pozycji, zwłaszcza przez ZSRR i Wielką Brytanię, przy znacznie bardziej przyjaznej postawie Stanów Zjednoczonych. To właśnie poparcie amerykańskie – motywowane względami geostrategicznymi oraz obecnością milionów włoskich wyborców w USA – okazało się kluczowe dla stopniowego złagodzenia rygorów okupacji alianckiej i zawartego w 1947 r. traktatu pokojowego, a przede wszystkim – dla włączenia Włoch, ze statusem członka-założyciela, wbrew niechęci europejskich sojuszników i protestom ZSRR, do Paktu Północnoatlantyckiego w 1949 r.

Gospodarczym, politycznym i moralnym kosztem amerykańskiego parasola ochronnego dla dokonujących prodemokratycznej transformacji Włoch poświęciłem artykuł pt.: *A Clash of Civilizations? U.S. Army, Italian Women and the Gender Shock of 1943-1945*²⁸, powstały w związku z moim udziałem w pracach Forum Zaawansowanych Studiów nad Stanami Zjednoczonymi im. Profesora Andrzeja Bartnickiego. Przyjmując perspektywę włoskich świadków wydarzeń z lat 1943-1945, a także wielu współczesnych badaczy, często o nastawieniu wybitnie antyamerykańskim, argumentowałem, że – jakkolwiek z polskiej perspektywy teza taka może wydać się prowokacyjna – wielu Włochów uznało wówczas swój kraj nie za wyzwolony, lecz – zniewolony przez Amerykanów. Pogląd ten lansowali zarówno liczni pogrobowcy faszyzmu, jak i lojalnie realizujący zalecenia Moskwy włoscy komuniści. Bezradność króla Wiktora Emanuela III i rządu marszałka Pietra Badoglio, wszechobecny głód i upokorzenie wojenne, szokująca w katolickich Włoszech przemoc seksualna alianckich żołnierzy (w tym, co ważne w kontekście faszystowskiego rasizmu, czarnoskórych Amerykanów oraz Marokańczyków w służbie francuskiej) oraz szerząca się na skalę masową „głodowa“ prostytutka – doprowadziły do silnego wstrząsu moralnego, społecznego, ale i

²⁷ P. Podemski, *From Fascism to NATO: Italy, USA and the Aftermath of World War II* [w:] *Military Conflicts in the 20th Century - Political and Military Aspects. Papers from the 10th Annual Conference of the Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group, Warsaw, 25-27 May 2010*, Warszawa, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2010, ss. 187-210.

²⁸ P. Podemski, *A Clash of Civilizations? U.S. Army, Italian Women and the Gender Shock of 1943-1945* [w:] *Białostockie Teki Historyczne*, tom 12, 2014, ss. 203-224.

politycznego. W zarysowanych dramatycznych okolicznościach zaczęło narastać masowe poparcie dla Włoskiej Partii Komunistycznej (PCI) jako jedynej znaczącej siły politycznej, jednoznacznie przeciwnej zarówno faszyzmowi, jaki i dominacji amerykańskiej. Silna ingerencja zaniepokojonych takim rozwojem wydarzeń Amerykanów w decydujące o przyszłości Włoch wybory parlamentarne 1948 r., mające charakter plebiscytu pomiędzy przynależnością do Zachodu (chadecy) czy Wschodu (komuniści), doprowadziła do ukształtowania systemu politycznego Republiki Włoskiej jako tzw. „zamrożonej demokracji“ (wł. *democrazia congelata*).

To właśnie pojęcie „zamrożonej demokracji“ okazało się kluczowe w publikacjach dotyczących kolejnej transformacji włoskiego systemu politycznego – od powstałej w ten sposób Pierwszej Republiki do Drugiej, określanej jako postdemokratyczna „wideokracja“, pod rządami Silvia Berlusconi, której to przemianie poświęciłem artykuły nr 5, 6 i 7 w prezentowanym cyklu.

Szczególnie tekst pt.: *Od Pierwszej do Drugiej Republiki - mechanizmy transformacji włoskiego systemu partyjnego*²⁹ – powstały na kanwie rodzącej się wówczas współpracy z Sekcją Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych „Partie i systemy partyjne” – jako możliwie pełne ujęcie transformacji włoskiego systemu partyjnego pomiędzy Pierwszą a Drugą Republiką, zawierał wiele uwag krytycznych pod adresem praktyki działania włoskiej „zamrożonej demokracji”. Pojęcie to – jak tłumaczyłem w omawianym tekście – odnosiło się do decydującej roli, jaką odgrywało we włoskim systemie politycznym od lat 40-tych do lat 90-tych zaangażowanie Stanów Zjednoczonych, które za cel strategiczny postawiły sobie konsekwentne niedopuszczanie do przejęcia władzy we Włoszech – czy to drogą zbrojnego przewrotu, czy też legalnego zwycięstwa wyborczego – przez Włoską Partię Komunistyczną. W tych warunkach wolne wybory stawały się fasadą, gdyż wobec gigantycznego potencjału amerykańskiego (m.in. pomoc gospodarcza i wojskowa, tajne operacje CIA) komuniści skazani byli na rolę bezsilnej, jałowej opozycji. Brak alternacji władzy powodował z jednej strony radykalizację części działaczy lewicowych (m.in. kontestacja młodzieżowa 1968 r., ale i czerwony terrorizm w „Dekadzie Ołowiu”, wł. *Anni di piombo*), a z drugiej – poczucie bezkarności i mafijno-korupcyjną degrengoladę w szeregach rządzącej bezalternatywnie włoskiej chadecji. Oparty na tak pojmowanej „zamrożonej demokracji” system polityczny uległ gwałtownej implozji tuż po zakończeniu zimnej wojny, a więc w warunkach braku dalszego zainteresowania Amerykanów utrzymaniem u władzy skompromitowanej Chrześcijańskiej Demokracji, otwierając perspektywę budowy Drugiej Republiki.

Poświęcony już problematyce genezy Drugiej Republiki jako postdemokratycznej wideokracji, artykuł pt.: *Modele funkcjonowania magnata medialnego w postdemokracji - analiza porównawcza*

²⁹ P. Podemski, *Od Pierwszej do Drugiej Republiki - mechanizmy transformacji włoskiego systemu partyjnego* [w:] *Partie polityczne w początkach XXI wieku. Problemy rozwoju, organizacji i funkcjonowania*, Toruń, Wydawnictwo Naukowe UMK, 2013, ss. 379-406.

*przypadków Ruperta Murdocha i Silvia Berlusconi*³⁰ stanowi owoc stażu badawczego, jaki mogłem odbyć dzięki grantowi programu UW Nowoczesny Uniwersytet, w University of Warwick w Wielkiej Brytanii, u boku wybitnego politologa, Colina Croucha, twórcy teorii postdemokracji. Crouch jako postdemokratyczną definiuje sytuację, w której – przy zachowaniu fasady demokratycznych instytucji i wyborów – w rzeczywistości pozbawiony mechanizmów obronnych wyborca poddawany jest przez sztaby specjalistów tak zmasowanym profesjonalnym zabiegom marketingowym, że pozbawia to jego głos w wyborach waloru suwerennej decyzji, czyniąc zeń raczej konsekwencję starannie zaprogramowanych cudzych oddziaływań. W przywołanym tekście zastosowałem teorię Croucha do analizy porównawczej działalności politycznej dwóch magnatów medialnych – Ruperta Murdocha (na przykładzie brytyjskiej części jego imperium medialnego) oraz Silvia Berlusconi (we Włoszech). Jako główną różnicę wskazałem fakt, że chociaż Murdoch bezsprzecznie wywierał wpływ, czasem znaczący, na wyniki wyborów od rodzinnej Australii aż po Stany Zjednoczone, nigdy bezpośrednio nie próbował sięgać po władzę nad krajem, czego dokonał natomiast z powodzeniem mocniej osadzony w realiach jednej kultury politycznej Berlusconi, jako najpierw przedsiębiorca z branży deweloperskiej, a następnie – twórca koncernu medialnego Mediaset i wieloletni premier Włoch.

Rezultaty dalszych badań nad wykreowanym przez Silvia Berlusconi systemem politycznym Drugiej Republiki, w oparciu o teorię postdemokracji, przedstawiłem podczas międzynarodowej konferencji naukowej i opublikowałem w języku angielskim w formie artykułu pt.: *Silvio Berlusconi and the Second Italian Republic: A Model Post-Democracy?*³¹. Zarysowując jedynie ramy teoretyczne koncepcji postdemokracji oraz jej włoski kontekst historyczny, głównym tematem tekstu uczyniłem tym razem mechanizmy przebudowy w tym duchu włoskiego systemu politycznego w latach 90-tych. Postawiłem częstą dziś w literaturze tezę, że wejście Berlusconi – jak sam się wyraził – „do gry” czy też „wyjście w pole” (wł. *scendere in campo*) oznaczało w znacznej mierze proste przekształcenie koncernu biznesowego w partię: postdemokratyczną, gdyż zabiegającą o głosy wyborców poprzez nowatorskie wówczas działania specjalistów ds. reklamy; postpolityczną, gdyż pozbawioną wyraźnej ideologii, a wyspecjalizowaną w sztuce zdobywania władzy; wreszcie – „wideokratyczną” (pojęcie „wideokracji” ukuł w głośnym filmie dokumentalnym włosko-szwedzki reżyser, Erik Gandini³²), gdyż wykorzystującą de facto monopol medialny Berlusconi do utrzymywania władzy nad *homo videns* (Giovanni Sartori), wiernym widzem jego stacji

³⁰ P. Podemski, *Modele funkcjonowania magnata medialnego w postdemokracji - analiza porównawcza przypadków Ruperta Murdocha i Silvia Berlusconi* [w:] *Odsłony współczesnej polityki*, Bydgoszcz, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2012, ss. 107-125.

³¹ P. Podemski, *Silvio Berlusconi and the Second Italian Republic: A Model Post-Democracy?* [w:] *The Post-Marked World: Theory and Practice in the 21st Century*, Cambridge Scholars Publishing, 2013, ss. 35-52.

³² E. Gandini, *Videocracy. Basta apparire*, 2009.

telewizyjnych, promujących niewyszukane gusta i łatwą rozrywkę, zamiast rzetelnej debaty. Zwracałem też uwagę, że zdaniem niektórych badaczy „postpolityczna wideokracja” Berlusconiego może stanowić zapowiedź kierunku, w jakim będą zmierzały systemy polityczne zachodnich demokracji, co – z perspektywy kilku lat – nie okazało się bynajmniej proroctwem nazbyt pesymistycznym.

Okres ostatniego roku (od wyborów parlamentarnych w marcu 2018 r.) przyniósł – jak można sądzić, choć jeszcze nie kategorycznie przesądzać – kolejną transformację włoskiego systemu politycznego (co najmniej – partyjnego), co skłania niektórych obserwatorów (np. prominentny dziennikarz polityczny, Bruno Vespa)³³ i uczestników bieżących wydarzeń (np. wicepremier Luigi Di Maio) do stawiania nadal jeszcze niepewnej, zaledwie publicystycznej, tezy o kresie Drugiej i nadejściu we Włoszech Trzeciej Republiki. Problematyce tej poświęciłem najbardziej aktualne badania, wśród nich – tekst pt.: *Il cittadino si fa Stato: Ruch Pięciu Gwiazd Beppe Grilla. Pomiędzy włoską tradycją kontestacji a nowymi formami demokracji*³⁴. Próbę zdefiniowania fenomenu politycznego Ruchu Pięciu Gwiazd poprzedziłem dłuższym wstępem historycznym, formułując w nim myśl przewodnią całego cyklu publikacji. Argumentowałem, że dzieje Włoch, ze szczególnym uwzględnieniem ostatniego stulecia, stanowią wyjątkowo dobitną ilustrację teorii o nieustannej konfrontacji stanowiącej mniejszość klasy rządzącej z większościową klasą ludową (por. Antoni Mączak³⁵). Jednakże w momentach kryzysów i przesilen (1919-1922, 1943-1949, 1992-1994, 2018-?) w warunkach włoskich radykalnie kontestująca system większość za każdym razem potrafiła skutecznie obalić władzę elit i zastąpić je, wyłaniając spośród siebie nową, niekoniernie lepszą, klasę rządzącą. Ten sam aspekt „buntu mas” (por. José Ortega y Gasset) należy uwzględnić w analizie Ruchu Pięciu Gwiazd jako bytu amorficznego, populistycznego i postpolitycznego (w sensie braku konkretnej ideologii i programu), zbudowanego na negacji zastanego porządku, ale i dominującej dotąd wizji postępu, na rzecz alternatywnego modelu „nowej agory”, czyli internetowej demokracji bezpośredniej. Z drugiej strony Ruch Pięciu Gwiazd niewątpliwie stanowi godny obserwacji fenomen stworzonego oddolnie bytu politycznego, artykułującego autentyczną frustrację znacznej części włoskiego elektoratu wobec endemicznych problemów kraju (m.in. mafia, korupcja i alienacja klasy politycznej), wobec których liberalne elity pozostały ewidentnie bezsilne lub bierne.

Podobne cechy syntezy całości poruszanej w ramach cyklu problematyki posiada także tekst pt.: *Presidente, Duce, Segretario, Cavaliere - ewolucja modelu przywództwa politycznego we*

³³ B. Vespa, *Rivoluzione. Uomini e retroscena della Terza Repubblica*, Milano 2018.

³⁴ P. Podemski, *Il cittadino si fa Stato: Ruch Pięciu Gwiazd Beppe Grilla. Pomiędzy włoską tradycją kontestacji a nowymi formami demokracji* [w:] K. Grzybowka-Walecka, K. Wojtas (red.), *Nowe partie i ruchy polityczne*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe UKSW, 2017, ss. 107-136.

³⁵ A. Mączak, *Rządzący i rządzani*, Warszawa 1986.

*współczesnych Włoszech*³⁶, poświęcony – w ramach tomu współtworzonego przez zespół politologów – zagadnieniu przemian modelu przywództwa politycznego we Włoszech, jako elementu systemu politycznego. Podtrzymując przyjętą konsekwentnie periodyzację najnowszych dziejów Włoch (faszyzm, Pierwsza Republika, Druga Republika, Trzecia (?) Republika), zaprezentowałem dominujący w każdym z tych okresów model przywództwa politycznego, poszukując w jego ramach elementów ciągłości i zmiany. Z nastaniem faszyzmu lider polityczny począł być postrzegany w roli herosa, w opozycji do roli negocjatora w dawnej monarchii liberalnej. Zamiast podejmować misterne gry parlamentarne, wcielał się w sakralizowaną postać bez mała kapłana-wieszczka, wedle scenariusza w znacznej mierze spisane go przez „Jana Chrzciciela faszyzmu” – ekscentrycznego poetę, Gabriele D’Annunzia. „Zamrożona demokracja” doby Pierwszej Republiki odznaczała się z kolei modelem lidera jako postfeudalnego suzerena (czyli najwyższego seniora nad licznymi wasalami), usiłującego godzić przeciwstawne ambicje i tendencje współwystępujące w rządzącej przez kilka dekad Chrześcijańskiej Demokracji, w której wnętrzu – wobec braku alternacji w systemie – z konieczności musiały toczyć się wszelkie realne zmagania o władzę państwową. Model ten skutkował m.in. trudno inaczej wytłumaczalną w warunkach de facto rządów jednej partii, częstą wymianą rządów i notorycznym skracaniem kadencji parlamentu. Tymczasem w postpolitycznym kontekście Drugiej Republiki zatriumfowała koncepcja lidera jako produktu tj. postaci sztucznie wytworzonej, w oparciu o profesjonalne badania rynkowe, jako odzwierciedlenia gustów i oczekiwań masowego wyborcy, kreowanych jednocześnie przez świat mediów („wideokracja”). Dopisując dziś do omawianego tekstu kolejny rozdział odnoszący się do wydarzeń najbardziej aktualnych, zastosowałbym metaforę lidera jako trybuna ludowego, odnoszącą się równie celnie do Beppe Grilla, jak i do pierwszoplanowej dla dzisiejszej włoskiej polityki postaci Matteo Salviniego, któremu poświęcam moje bieżące badania, również w kontekście zainteresowania okazywanego mu przez Steve’a Bannona, ikonę radykalnej prawicy amerykańskiej (ich rezultaty zdążyłem zaprezentować podczas IV Ogólnopolskiego Kongresu Politologii w Lublinie, wkrótce ukażą się drukiem). Wyrażna teatralność, silna personalizacja i makiawelizm skrywany za elegancką fasadą – stanowiłyby zatem stałe, ponadczasowe cechy włoskiego modelu przywództwa politycznego.

Podsumowując, w ramach zaprezentowanego jednotematycznego cyklu publikacji pod roboczym tytułem „Transformacje systemu politycznego Włoch 1919-2019”, posługując się konsekwentnie metodą genetyczno-historyczną, osiągnąłem następujące wyniki:

- 1) dokonałem periodyzacji dziejów Włoch ostatniego stulecia, ze względu na przemiany ich systemu politycznego;

³⁶ P. Podemski, *Presidente, Duce, Segretario, Cavaliere - ewolucja modelu przywództwa politycznego we współczesnych Włoszech* [w:] *Przywództwo polityczne w Polsce i na świecie*, seria: Forum Politologiczne, nr 2013/15; Olsztyn, Wydawnictwo UWM, 2013, ss. 481-511.

- 2) wskazałem konkretne cezury jako momenty istotnych transformacji systemu politycznego;
- 3) opisałem genezę, naturę oraz konsekwencje poszczególnych transformacji;
- 4) uwzględniłem różne aspekty transformacji m.in. kulturę polityczną, system partyjny, normy prawne, model przywództwa politycznego, znaczenie jednostki w społeczeństwie, rolę mediów oraz wpływ czynników zewnętrznych (amerykańskich);
- 5) wykazałem, że w latach 1919-2019 kolejne transformacje systemu politycznego Włoch nosiły znamiona gwałtownego buntu klasy ludowej („rządzonych”) przeciw klasie rządzącej, każdorazowo ponoszącej klęskę w próbach zażegnania fundamentalnych kryzysów w momentach dziejowych wyzwań, co dowodzi trwałej niewydolności całego systemu politycznego, przyczyniając się do rozpowszechnionego w literaturze politologicznej wizerunku „trudnej demokracji” (wł. *democrazia difficile*) włoskiej;
- 6) wskazałem na istotny, jeśli nie decydujący, wpływ polityki Stanów Zjednoczonych wobec Włoch na kolejne transformacje włoskiego systemu politycznego w latach 1919-2019, dotąd w mojej opinii niedoceniane w literaturze politologicznej, przynajmniej polskiej.

Omawiany jednotematyczny cykl publikacji uważam za swoje najważniejsze osiągnięcie naukowe, które w mojej ocenie spełnia kryteria art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.).

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych.

Oprócz omówionego wyżej cyklu publikacji na temat „Transformacje systemu politycznego Włoch 1919-2019“, w pracy badawczej zajmowałem się również innymi dziedzinami, spośród których wymienić warto: politykę społeczną włoskiego faszyzmu, stosunki włosko-amerykańskie (ze szczególnym uwzględnieniem migracji), dawniejsze dzieje Włoch (XIX w.), a także – paradygmaty polityki historycznej oraz edukacji historycznej i obywatelskiej. Dodatkowo, przy okazji licznych projektów realizowanych we współpracy międzynarodowej, wygłaszałem wykłady i publikowałem obcojęzyczne teksty służące promocji wiedzy o współczesnej Polsce w Europie i na świecie.

POLITYKA SPOŁECZNA FASZYZMU

Badania nad polityką społeczną faszyzmu stanowiły naturalną kontynuację mojej wcześniejszej działalności na tym polu. W roku 2010 opublikowałem rozprawę doktorską w formie monografii

książkowej pt.: „Giovinezza. Młodzież i mit młodości w faszystowskich Włoszech”³⁷. W dalszych latach ukazało się drukiem łącznie siedem dalszych tekstów z tej dziedziny, w językach polskim, angielskim i włoskim, dotyczących m.in. faszystowskiego rasizmu po 1938 r.³⁸, propagandy faszystowskiej (m.in. pieśni patriotycznych)⁴⁰, polityki reżimu faszystowskiego wobec ludzi starych⁴¹, a także percepcji włoskiego faszyzmu na świecie (m.in. w Wielkiej Brytanii i USA)⁴². We wspomnianych publikacjach wykazałem m.in. niekonsekwencje polityki rasistowskiej faszyzmu, prowadzonej po 1938 r. w myśl zasady „Dyskryminacja bez prześladowania” (wł. *Discriminazione, non persecuzione*) oraz dopuszczającej wiele możliwości honorowej „aryzacji” Żydów w uznaniu ich zasług dla państwa. Dokonałem też tłumaczenia na język polski tekstów znanych we Włoszech hymnów faszystowskich, umożliwiając polskim badaczom dostęp do tych nośników ideologii faszystowskiej w wersji zwulgaryzowanej, w jakiej docierała ona (i nadal dociera) do milionów Włochów. Wykazałem, że kategorie „młodości” i „starości” w praktyce działania reżimu faszystowskiego odnosiły się nie tyle do wieku biologicznego, ile do mitu wiecznej młodości starzejących się nieuchronnie faszystów, zgodnie z hasłem, że „cała Italia ma dwadzieścia lat” (wł. *Tutt'Italia ha vent'anni*). Zarysowałem też faszystowskie fascynacje polityków anglosaskich m.in. Oswalda Mosleya.

STOSUNKI WŁOSKO-AMERYKAŃSKIE

Tematyką stosunków włosko-amerykańskich zainteresowałem się dzięki pobytom badawczym w USA oraz zapoczątkowanym w ten sposób kontaktom z polskim środowiskiem amerykanistycznym (Polskie Towarzystwo Studiów Amerykanistycznych oraz Forum Zaawansowanych Studiów nad Stanami Zjednoczonymi im. Prof. A. Bartnickiego). Poświęciłem tej problematyce sześć tekstów, w tym trzy opublikowane w prestiżowych czasopismach polskich („Przegląd Politologiczny”, „Studia Migracyjne”, „Kwartalnik Neofilologiczny”), zaś trzy – jako wystąpienia wygłoszone na zagranicznych konferencjach naukowych (opublikowane we Włoszech i w Hiszpanii). Zajmowałem

³⁷ P. Podemski, *Giovinezza. Młodzież i mit młodości w faszystowskich Włoszech*, Warszawa 2010, ss. 396.

³⁸ P. Podemski, *Prawna i faktyczna sytuacja włoskich Żydów w dobie prześladowań faszystowskich 1938-1943* [w:] *Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem. Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi*, tom 35, Nr 3, 2013, ss. 7-30.

³⁹ P. Podemski, *The Fascist Burden. The Italian Jews in the 20th Century: Identities, Debates, Interpretations* [w:] *Reconstructing Jewish Identity in Pre- and Post-Holocaust Literature and Culture*, Frankfurt, Peter Lang, 2012, ss. 25-42.

⁴⁰ P. Podemski, *Tradurre il fascismo. La diversità del totalitarismo imperfetto fascista attraverso le fonti storiche presentate al lettore polacco* [w:] *Kwartalnik Neofilologiczny*, tom LXI, zeszyt 2/2014, ss. 483-496.

⁴¹ P. Podemski, *Starość jako wróg rewolucji. Przypadek faszystowskich Włoch* [w:] A. Szwarc, A. Janiak-Jasińska, K. Sierakowska (red.), *Ludzie starzy i starość na ziemiach polskich od XVIII do XX wieku (na tle porównawczym)*, Warszawa 2016, t. I: Metodologia, demografia, instytucje opieki, ss. 311-324.

⁴² P. Podemski, *British and Foreign Inspirations in Oswald Mosley's "The Greater Britain" (1932)* [w:] *Languages, Literatures and Cultures in Contact: English and American Studies in the Age of Global Communication*, Kraków 2013, ss. 221-234.

się szczególnie konsekwencjami masowej imigracji włoskiej do Stanów Zjednoczonych⁴³, działalnością publiczną liderów społeczności *Italian Americans* (m.in. Fiorello La Guardia⁴⁴, Francesca Cabrini⁴⁶), a także wpływem ich aktywności na politykę USA wobec Włoch oraz idei integracji europejskiej (od Woodrowa Wilsona do Harry'ego Trumana)⁴⁸. Studiując krytycznie autobiografię Fiorella La Guardia, późniejszego popularnego burmistrza Nowego Jorku, zarysowałem ścieżkę awansu społecznego imigrantów włoskich w USA, w drodze od europejskiego portu (na przykładzie Rijeki/Fiume), przez centrum imigracyjne na nowojorskiej Ellis Island, aż do życia w przesiąkniętym antywłoskim stereotypem protestanckim społeczeństwie amerykańskim. Ten ostatni aspekt, zderzenia katolickiej tożsamości Włochów z antykatolickimi uprzedzeniami natywiwistów w Stanach Zjednoczonych, zilustrowałem na przykładzie sprawy siostry Franceski Cabrini, pierwszej obywatelki USA kanonizowanej przez Kościół katolicki. Wykazałem także siłę wpływu włoskich wyborców na politykę zagraniczną Ameryki, również w szerszym kontekście poparcia dla projektów integracji europejskiej.

DAWNIEJSZA HISTORIA WŁOCH (XIX w.)

Nieco mniej liczną grupę (cztery teksty) stanowią publikacje poświęcone dawniejszym dziejom politycznym Włoch, zwłaszcza okresu Risorgimento – m.in. roli przywództwa papieża Piusa IX⁴⁹ i króla Sardynii, Karola Alberta⁵⁰ w procesie jednoczenia Italii, a także – wizji zjednoczonej Europy w pismach Giuseppe Mazziniego⁵¹. W dwóch pierwszych, bliźniaczych tekstach na podstawie źródeł z epoki (literatura patriotyczna tworzona na fali entuzjazmu rewolucyjnego lat 1846-1849) odtworzyłem zasięg i treść mitów Piusa IX i Karola Alberta. W przypadku papieża – jego początkowa

⁴³ P. Podemski, *Constructing Collective Memory Through A Documentary. The Case of "The Italian Americans"* (PBS, 2015) [w:] Kwartalnik Neofilologiczny, tom LXVI, zeszyt 2/2019, ss. 279-288.

⁴⁴ P. Podemski, *Traduttore... salvatore: l'esperienza degli immigrati italo-americani a Ellis Island nei ricordi autobiografici di Fiorello La Guardia* [w:] P. Kuon, E. Rigamonti (red.), *Narrarsi per ritrovarsi. Pratiche autobiografiche nelle esperienze di migrazione, esilio, deportazione*, Firenze 2016, ss. 29-38.

⁴⁵ P. Podemski, *Un D'Annunzio italoamericano in guerra: mito bellico e success story nell'autobiografia di Fiorello La Guardia* [w:] F. Caffarena, N. Murzilli (red.), *In guerra con le parole. Il primo conflitto mondiale dalle testimonianze scritte alla memoria multimediale*, Trento 2018, ss. 581-594.

⁴⁶ P. Podemski, *Italianness, Catholicism and Womanhood in the American Success Story of Mother Frances Cabrini, The Patron Saint of Immigrants* [w:] *Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny*, tom 4 (170), 2018, ss. 137-156.

⁴⁷ P. Podemski, *La santa moderna degli immigrati: madre Francesca Cabrini tra identità italoamericana e femminismo cattolico* [w:] M. B. Hernandez Gonzalez, P. L. Ladron de Guevara, Z. Zografidou (red.), *Ausencias Presentes. Autoras Criticas de la Cultura Italiana*, Sewilla 2017, ss. 157-180.

⁴⁸ P. Podemski, *A United States of Europe? Amerykańscy ojcowie zjednoczonej Europy u progu zimnej wojny (1945–1957)* [w:] *Przegląd Politologiczny*, tom 2, 2014, ss. 225-243.

⁴⁹ P. Podemski, *Evviva l'Italia con il Santo Padre: il mito patriottico di Pio IX (1846-1848)* [w:] *Kwartalnik Neofilologiczny*, tom LIX, Nr 2/2012, 2012, ss. 229-251.

⁵⁰ P. Podemski, *Italo Amleto: il mito patriottico di Carlo Alberto di Savoia in statu nascendi* [w:] A. Tylusińska-Kowalska (red.) *Io nel pensier mi fingo... Omaggio a Joanna Ugniewska*, Warszawa 2015, ss. 85-95.

⁵¹ P. Podemski, *Giuseppe Mazzini - zapomniany apostoł jedności europejskiej* [w:] *Człowiek w Europie. Człowiek - Przewodnik - Mędrzec*, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011, ss. 11-34.

popularność wynikała z błędnej interpretacji zwyczajowej amnestii, udzielonej z okazji inauguracji pontyfikatu, przez pryzmat wpływowego dzieła politycznego Vincenzo Giobertiego, upatrującego w przywódcy Kościoła katolickiego naturalnego lidera włoskiego ruchu narodowowyzwoleńczego. Natomiast król Sardynii postanowił świadomie wyzyskać wzbierające nastroje ogólnowłoskiego nacjonalizmu celem wybicia się na pozycję przywódcy narodu, czyli ponad swój dotychczasowy status jednego z kilku równorzędnych władców państw regionalnych położonych na Półwyspie Apenińskim. W panoramę XIX-wiecznego włoskiego nacjonalizmu w sposób oryginalny wpisał się także największy włoski teoretyk rewolucji, Giuseppe Mazzini, godząc nacjonalizm „do wewnątrz” (potrzebę przedłożenia włoskiej wspólnoty narodowej ponad silne w Italii regionalne partykularyzmy – por. kampanilizm) z niezwykle nowoczesną wizją demokratycznej wspólnoty narodów europejskich w oparciu o wzorce amerykańskie (Stany Zjednoczone Europy).

PARADYGMATY POLITYKI I EDUKACJI HISTORYCZNEJ

Również zainteresowanie naukowe różnorodnością paradygmatów polityki i edukacji historycznej w poszczególnych państwach zrodziło się z nieustannego doświadczania tych różnic, dzięki licznym zagranicznym stażom naukowo-dydaktycznym (szesnaście tygodniowych staży programu Erasmus m.in. we Włoszech, Wielkiej Brytanii, Francji) i szkoleniowym (osiem szkoleń z nowoczesnej dydaktyki uniwersyteckiej m.in. w Wielkiej Brytanii, Francji, Szwecji i Finlandii). Obserwacje te zaowocowały siedmioma publikacjami m.in. na temat rozbieżności pomiędzy zachodnioeuropejskim (pluralistycznym) a wschodnioeuropejskim (normatywnym) modelem edukacji historycznej i obywatelskiej⁵², powstałymi również w toku pracy eksperckiej na rzecz instytucji takich jak Rada Europy⁵³, Dom Europy w Paryżu⁵⁴ (współautorstwo europejskich podręczników edukacji historycznej i obywatelskiej, jako reprezentant Polski w ramach międzynarodowych zespołów eksperckich), Kancelaria Prezydenta RP (ekspert w Biurze Kultury i Dziedzictwa Narodowego, opracowanie o polskich sporach o historię po 1989 r.)⁵⁵, Centralna Komisja Egzaminacyjna (od wielu lat współautor egzaminów szkolnych z historii i wiedzy o społeczeństwie). Inspiracji dla badań nad różnymi modelami edukacji historycznej dostarczyło mi

⁵² P. Podemski, *Historia dla Europejczyków? Dwa paradygmaty edukacji historycznej w Europie a nauczanie wspólnej europejskiej historii* [w:] Historia ludzi. Historia dla ludzi. Krytyczny wymiar edukacji historycznej, Kraków 2014, ss. 47-66.

⁵³ P. Podemski (współautorstwo w ramach międzynarodowego zespołu ekspertów Rady Europy), *Shared histories for a Europe without dividing lines*, Strasbourg 2014, ss. 901.

⁵⁴ P. Podemski (współautorstwo w ramach międzynarodowego zespołu ekspertów La Maison de l'Europe w Paryżu), *How to understand United Europe? Basic information: History, Values, Experience*, Paryż 2017, ss. 72.

⁵⁵ P. Podemski, *Polskie spory o historię i tożsamość w kontekście europejskim* [w:] Polska w Unii Europejskiej. Bilans dekady, Warszawa 2013, ss. 67-105.

również doświadczenie współpracy z International Baccalaureate Organization (IBO) z Genewy, w charakterze egzaminatora Matury Międzynarodowej, w grupie przedmiotów „Ludzie i społeczeństwa” (ang. *Individuals and societies*), w językach angielskim i hiszpańskim. Znalazło to odzwierciedlenie w tekście proponującym model IBO jako przedmiot refleksji dla polskich decydentów w dziedzinie edukacji historycznej i obywatelskiej⁵⁶. Moje wysiłki na rzecz praktycznego wykorzystania wyników badań nad nowoczesną dydaktyką docenili studenci Uniwersytetu Warszawskiego, nominując mnie w 2018 r. do tytułu „Nauczyciel Akademicki Roku”.

WIEDZA O WSPÓŁCZESNEJ POLSCE ZA GRANICĄ

Pobyty zagraniczne i projekty współpracy międzynarodowej starałem się wykorzystywać dla promowania wśród kadry akademickiej oraz studentów uczelni partnerskich wiedzy o współczesnej Polsce – jej życiu publicznym, tożsamości kulturowej, konfliktach i sporach (w formie wykładów i publikacji). Do grupy tej można zaliczyć sześć tekstów w języku włoskim, opublikowanych m.in. we włoskich czasopismach „I problemi della pedagogia” czy „Il pensiero mazziniano”, a także jako artykuły pokonferencyjne (w tym konferencje Międzynarodowego Stowarzyszenia Italianistów, wł. *Associazione Internazionale Professori d’Italiano*, AIPI). Dotyczyły one w głównej mierze polskiej transformacji po upadku komunizmu, zwłaszcza w dziedzinie polityki tożsamościowej i edukacyjnej⁵⁷. Na potrzeby odbiorcy włoskiego zarysowałem więc przemiany organizacyjno-ideowe polskiej oświaty, ukazując je m.in. na przykładzie ewolucji przedstawienia w polskich podręcznikach postaci Giuseppe Garibaldiego⁵⁸. Wskazywałem na współistnienie w polskiej tożsamości po 1989 r. elementów o proveniencji wschodniej (postkomunistycznej) i zachodniej (katolickiej i liberalnej)⁵⁹. Postawiłem również tezę o dwukrotnej odbudowie powojennej Warszawy: w sferze fizycznej – dokonanej przez komunistów; oraz w sferze symbolicznej – realizowanej w III Rzeczypospolitej w formie polityki historycznej⁶⁰. W uznaniu dla tych działań zostałem zaproszony przez włoskich partnerów do stałej współpracy w ramach rad naukowych serii: *Mediterraneo – Culture, Società e*

⁵⁶ P. Podemski, *Historia bez ideologii? Koncepcja edukacji historycznej International Baccalaureate a postulaty reformatorskie polskiej dydaktyki historii* [w:] Władza, sens, działanie. Studia wokół związków ideologii i edukacji, Wrocław 2012, ss. 117-136.

⁵⁷ P. Podemski, *La didattica della storia tra Oriente e Occidente: la Polonia come area di confine* [w:] L. Blanco, Ch. Tamanini (red.), *La storia attraversa i confini. Esperienze e prospettive didattiche*, Roma, Carocci Editore, 2015, ss. 259-277.

⁵⁸ P. Podemski, *Garibaldi nel mondo scolastico polacco. Panorama dei libri di testo del XX Secolo* [w:] *Il Pensiero Mazziniano*, tom LXV, nr 3, 2010, ss. 48-61.

⁵⁹ G. Kaczyński, P. Podemski, *La scuola media nel sistema educativo in Polonia. Tradizione, ordinamento attuale e prospettive* [w:] *I Problemi della Pedagogia*, tom 2, 2015, ss. 247-270.

⁶⁰ P. Podemski, *Ragionamenti e metodi per le due ricostruzioni di Varsavia dopo il secondo conflitto mondiale* [w:] A. Berrino, A. Buccaro (red.), *Delli Aspetti de Paesi. Vecchi e nuovi Media per l’Immagine del Paesaggio*, Napoli 2016, t. 1, ss. 111-120.

Istituzioni tra Medioevo ed Età Contemporanea w rzymskim Wydawnictwie Aracne; oraz czasopisma *Eikonocity. History and Iconography of European Cities and Sites* na Uniwersytecie Fryderyka II w Neapolu.

Omówione dodatkowe pola badawcze stanowią istotne uzupełnienie dorobku zgromadzonego w podstawowym cyklu publikacji, zgłaszanym jako główne osiągnięcie naukowe w procedurze habilitacyjnej. Odzwierciedlają one transdyscyplinarność moich zainteresowań, lokujących się na styku politologii, historii i kulturoznawstwa – w odniesieniu do Włoch, ale i krajów anglojęzycznych. Całokształt osiągnięć naukowych (publikacje) pozostaje przy tym we wzajemnym, logicznym związku z priorytetową dla mnie pracą dydaktyczną (szczególnie zajęcia z przedmiotu „Historia-Społeczeństwo-Kultura“ Włoch, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych, w językach polskim, włoskim i angielskim), a także – moją szeroką działalnością organizacyjną na rzecz umiędzynarodowienia studiów na Uniwersytecie Warszawskim m.in. w charakterze wieloletniego koordynatora ds. mobilności, odpowiedzialnego za współpracę macierzystej jednostki UW z zagranicznymi uczelniami partnerskimi oraz wymianę kadry naukowej i studentów, a od niedawna – także na poziomie centralnym, całej uczelni. Szczegółowe informacje na ten temat zawarłem w załączniku – „Wykazie opublikowanych prac naukowych, wraz z informacjami o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy z instytucjami lub organizacjami, odbytych stażach w krajowych lub zagranicznych ośrodkach naukowych oraz o działalności popularyzującej naukę”.

Podemski